

Rutin för att upptäcka och agera vid misstanke om hedersrelaterat våld och förtryck och utreseförbud

Vad är hedersrelaterat våld och förtryck

Hedersrelaterat våld och förtryck utövas för att bevara eller återupprätta en persons eller familjs, släkts eller annan liknande grups heder. Hedersrelaterat våld bygger på en föreställning om heder som inbegriper ett helt kollektiv, inte enbart en enskild person. Var och en som ingår i kollektivet/gruppen är alltså inte bara ansvarig för sin egen heder utan även för de andras, och kan genom sitt agerande anses skada en annan gruppmedlems eller hela gruppens heder. Flickor och kvinnor är mer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck men även pojkar och män kan vara utsatta ¹.

Identifiera och agera

Utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck kan ta sig en mängd uttryck. Indikationer (varningstecken) behöver sättas in i ett sammanhang för att de ska kunna förstås utifrån en hederskontext. En förutsättning för att kunna hjälpa personer som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck är att kunna uppmärksamma och förstå utsattheten. Därför krävs en viss grundkunskap hos alla medarbetare i staden som möter barn, unga och vuxna. Situationer för alla som lever i en så kallad hederskontext ser inte likadan ut utan det är viktigt att utgår från varje enskild individ utifrån dennas förutsättningar och där han eller hon befinner sig. Det är viktigt att tänka på att indikationer inte ska användas som en checklista utan snarare som en hjälp vid kontakt eller misstanke om att individen kan finna sig i en så kallad hederskontext.

Ett eller flera av dessa varningstecken behöver inte nödvändigtvis innebära att någon är utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck, men den yrkesverksamma måste våga samtala med individen om hens livssituation. Här nedan beskrivs några exempel på

varningstecken² på en individ kan leva i en hederskontext, riskerar att föras utomlands mot sin vilja och specifika varningstecken vid könsstypning.

Exempel på varningstecken på att ett barn/ungdom kan leva i en hederskontext

- Utsätts för kontroll
- Får inte välja vem hen umgås med
- Får inte välja klädsel
- Får inte gå ut själv
- Får inte bestämma över sin framtid och sitt liv
- Får inte välja själv om hen vill gifta sig eller vem hen ska gifta sig med
- Har begränsat livsutrymme
- Får inte ha fritidsaktiviteter eller inte kan delta i vissa skolämnen såsom idrott, simundervisning, sex och samlevnadsundervisning m.m.
- Övervakas av äldre syskon
- Blir utfrysad av familjen eller släkten, lämnas att äta ensam, ignoreras och tilltalas inte, behandlas som luft av de närmsta
- Att familjen känt ett tryck från omgivningen att man ska bete sig på ett visst sätt så att det inte uppstår rykten.
- Utsätts för psykiskt våld och hot
- Socialt, ekonomiskt, sexuellt våld
- Hög skolfrånvaro
- Utsätts för fysiskt våld såsom synliga skador av våld (blåmärken, strypmärken, svullnader, brännmärken)
- Ofta orolig vilket uttrycker sig i återkommande magvärk, huvudvärk, illamående och nedstämdhet
- Koncentrationssvårigheter och försämrat skolresultat
- Berättar vilka normer som anses vara rätt och fel utifrån ett kulturellt perspektiv
- Uppvisar tecken på posttraumatiskt stressyndrom (PTSD) såsom mardrömmar, rädslor
- Visar oro för att familjen ska få reda på att man är homosexuell, bisexuell eller transsexuell eller att hen har en partner
- Önskan om att ”återställa” mödomshinna eller slidkrans
- Anklagad för att ha ett dåligt rykte

Exempel på varningstecken vid bortföringsresor (utreseförbud)

- Ansöker om längre ledighet i anslutning till lov eller mitt på terminen och visar därtill oro/intresse kring om ledighet beviljas eller inte
- Ungdomar som tar pauser i skolgången och är mycket i hemlandet

Socialförvaltningen
Avdelningen för stadsövergripande sociala frågor

Munkforsplan 33
123 21 Farsta
Telefon 0850825259
didara.muradova@stockholm.se
stockholm.se

---

² Bedömning av hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i nära relationer. Socialstyrelsen, november 2021. Artikelnummer: 2021-11-7606.

- Ska åka till hemlandet i samband med avslutad utbildning
- Uppvisar obehag/oro kring att åka till hemlandet/besöka släktingar under sommarlov och eller utlandssemester
- Upplevs stressad på grund av en kommande utlandsresor
- Saknas vid början av terminsstart
- Har förlovningsring

Exempel på specifika varningstecken på könsstympning

- Besvär med menssmärtor som verkar kännas längre ner i magen.
- Dricker inte vatten under dagen.
- Svårt att kissa.
- Går på toaletten ofta.
- Gynekologiska problem som inkontinens, menstruationsbesvär och urinvägsinfektion.
- Går stelt eller har svårt att sitta.
- Smärtsamma samlag.

Tänk på:

- Ta barnets/den unges berättelse på allvar och förmedla att det aldrig är hens eget fel att våldet/kontrollen sker
- Vikten av bra bemötande
- I samtal med den utsatta kontakta aldrig anhöriga
- Berätta för den unge vad du kommer göra med informationen efter samtalet
- Konsultationsmöjlighet i hedersrelaterade ärenden via exempelvis Origo.
- Ansvar och skyldighet utifrån barnets bästa och utifrån anmälningsplikten vid oro och misstanke

Förhållningssätt:

- Våga fråga och våga lyssna! Om du är osäker på hur man ska agera i situationen, be att få återkomma till personen efter att du har hört berättelsen.
- Informera när du ska återkomma.
- För att veta om situationen är brådskande, fråga följande:
  - Vad har du blivit utsatt för? Har du gjort eller tror någon att du har gjort någonting som du inte får?
  - Vad är det som gör att du söker kontakt/hjälp just nu?
  - Vad vill du ha hjälp med?
  - Har du sökt hjälp tidigare och i så fall var?
  - Hur ser din familj och ditt nätverk ut?
  - Är du gift eller bortlovad till någon?
  - Hur stor är risken att någon får reda på det?
  - Är du rädd för att gå ifrån vårt samtal idag? Vad är du rädd för kan hända?
  - Finns det någon i din närhet som känner till din situation och står på din sida?
  - Vad skulle hända om någon fick veta att du pratat med mig om detta?

Socialförvaltningen

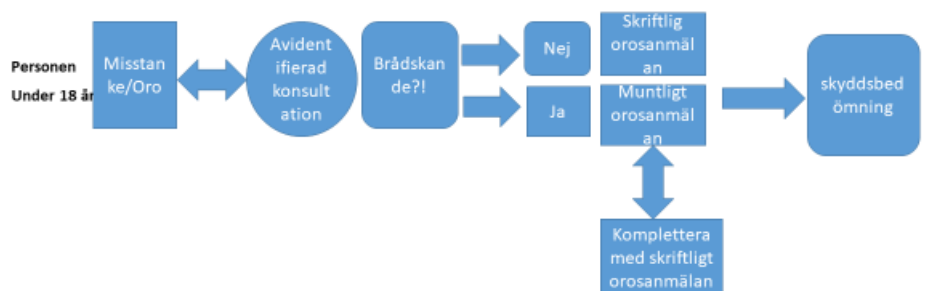
Avdelningen för stadsövergripande sociala frågor

Munkforsplan 33
123 21 Farsta
Telefon 0850825259
didara.muradova@stockholm.se
stockholm.se

Tips och råd för dig som arbetar uppsökande/förebyggande i kontakt med barn under 18 år

- Meddela inte föräldrarna/vårdnadshavarna/anhöriga
- Konsultera socialtjänstens mottagningsgrupp/Origo vid osäkerhet.
- Samtala med barnet genom att ställa frågor, lyssna och visa omtanke.
- Gör en orosanmälan. Det viktigaste i orosanmälan att beskriva så utförligt som möjligt vad barnet har berättat och vad det är som gör att du är orolig. Även om du gjort en orosanmälan tidigare kan din oro förändras vid ny information. I dessa fall är du skyldig att göra en ny orosanmälan. Vid brådskande fall kan en muntlig anmälan göras men det behöver kompletteras med skriftligt anmälan i efterhand.
- Mottagningsgruppen på socialtjänsten barn och unga tar emot anmälan. Utifrån informationen gör mottagningsgruppen en skyddsbedömning av situationen och beslutar därefter om eventuella åtgärder. Vid behov träffar socialtjänsten barnet på plats.
- Särskilt vid misstanke om bortföringsresor. Vid misstanke om att en person under 18 år ska föras utomlands i syfte att ingå äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse eller könsstympas, bör socialtjänsten göra en ansökan om utreseförbud hos förvaltningsrätten. I brådskande fall kan socialnämnden fatta ett tillfälligt utreseförbud som gäller omedelbart.
- Vid misstanke om bortföringsresor (utreseförbud) kontakta alltid mottagningsgruppen Barn och unga omgående.

Personen under 18 år

Socialförvaltningen

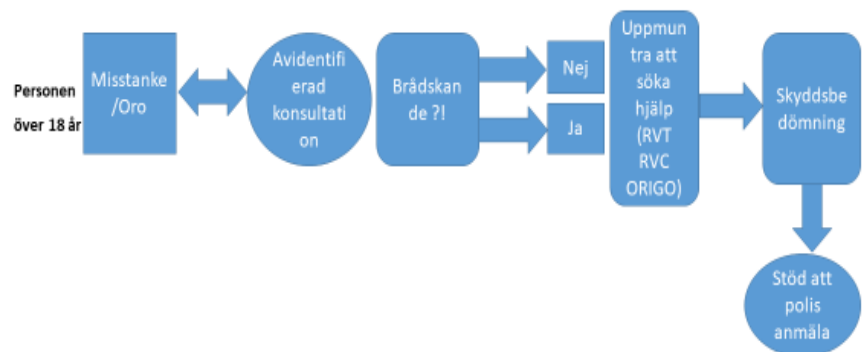
Avdelningen för stadsövergripande sociala frågor

Munkforsplan 33
123 21 Farsta
Telefon 0850825259
didara.muradova@stockholm.se
stockholm.se

Tips och råd för dig som arbetar uppsökande/förebyggande i kontakt med vuxna över 18 år

- För personer över 18 år är det frivilligt att ta emot hjälp och stöd. Allt arbete bygger på frivillighet.
- Försök motivera individen till att ta emot stöd och söka hjälp. Informera individen om dennes rättigheter.
- Informera om möjligheten till stöd och hjälp via Origo eller relationsvårdsenheten (RVC) som har möjlighet att träffa individen anonymt.
- Informera den utsatta om vikten av att dokumentera eventuella skador genom att exempelvis notera enskilda händelser med datum och tid i en dagbok eller liknande. Det kan också vara bra att fotografera fysiska skador.
- Lämna telefonnummer till olika stödtelefoner.

Personer över 18 år

Socialförvaltningen

Avdelningen för stadsövergripande sociala frågor

Munkforsplan 33
123 21 Farsta
Telefon 0850825259
didara.muradova@stockholm.se
stockholm.se